

כיצד יכולה האנליזה להסדיר את יחסי האהבה?

קערות יפניות ואיך כל זה קשור לרפורמה בבריאות הנפש / ירון גילת¹

|

מה שאני מציע זה לחשוב על האחר הגדול של האהבה. הוא זה שנושא את שפת האהבה, את חוקי האהבה, את הדרך המסודרת שבה יש לאהוב. כאחר גדול, הוא איננו אלא הנחה סובייקטיבית והוא מתקיים רק ואך ורק ככל שהסובייקטים פועלים כאילו הוא אכן מתקיים. הוא מה שכביכול מסדיר את יחסי האהבה. כבזה, אפשר לקרוא לו 'חוק ההסדרה של האהבה' וכמו חוק הסדרה אחר אפשר למקם גם אותו בשדה הפוליטי. אם כך, נאמר שהאחר הגדול של האהבה הוא פוליטי. יש פוליטיקה של אהבה. ועם הפוליטיקה הזו מגיע הסובייקט לאנליזה.

עם הפוליטיקה הזו הגעתי גם אני לאנליזה.

באירוע חגיגי, לפני קהל, שמעתי מכרה ותיקה, בעצמה לאחר מספר שנים של אנליזה, שהעידה על עצמה שהאנליזה הסדירה את יחסי האהבה שלה. כך ממש היא אמרה; "האנליזה הסדירה את יחסי האהבה שלי". זה מצא חן בעיני. חשבתי לנכון שזה גם מה שאני מבקש עבור עצמי. יחסי אהבה מוסדרים או מסודרים (וממילא מה כבר ההבדל?), נראו לי דבר נוח, חשבתי אותם להיות משהו מרגיע, שקט, צפוי, ללא סערות וללא מהומות. מה שנהוג לכנות 'יחסים יציבים'. זה נראה היה לי נורמלי, בניגוד גמור לתפיסה שלי את עצמי באותה עת (וגם היום). אחרי שנים של תווה ובוהו יחסי, אני חושב שרציתי פרוטוקול לאהבה. קנה את ליבי מאד השילוב בין סדר לבין אהבה וכך הכרזתי באחת מן הפגישות הראשונות של מה שיהפוך במהרה לאנליזה, "גם אני רוצה להסדיר את יחסי האהבה שלי".

מאז אני מחפש אחר מהות הסדרת יחסי האהבה. אחר האפשרות של הסדרה כזו.

את המילה הזו, "הסדרה", מצאתי אצל פרויד במקום אחד לפחות. (מסייג שכך זה בתרגום העברי, על כל פנים):

"די לנו לחזור ולומר שהמילה 'תרבות' מציינת את סך כל ההישגים והמוסדות, שבהם התרחקו חיינו מאלה של אבותינו החייתיים, הישגים ומוסדות המשרתים שתי מטרות: הגנת האדם מפני הטבע והסדרת היחסים בין בני-האדם לבין עצמם."

¹ הטקסט נכתב להקראה בערב סיום שנה"ל של הרשת הלאקאניאנית, 26.06.2017.

[ז. פרויד, "תרבות בלא נחת"]

תוך הישענות על המסמן "הסדרה", בהשאלה, אפשר לטעון כי האהבה המוסדרת, התרבותית, כמו הציוויליזציה, יסודה בויתור על דחף. אבל נדמה לי שוויתור על דחף, מכוון לסובלימציה. כלומר, לאהבה חצרונית, שבדומה למזוכיזם, היא ניסיון להרחיק את מושא התשוקה, דבר אשר באופן פרדוקסאלי מעניק סיפוק גדול יותר מאשר מימושה של התשוקה הזו. אני חושב שיש זוגות שחיים גם היום ורסיה מסוימת של אהבה חצרונית, מה שלטעמי כרוך באומללות, או במילה אחרת – התענגות.

זה לא סוג האהבה שאני מבקש לעצמי.

האחר הגדול של האהבה מבקש מאתנו דברים: להיות נדיב, לתת לאחר מה שיש לך, להעניק לו מטובך. הוא גם מבקש אותנו לעשות טוב. לטעמי זה אותו הטוב שעליו לאקאן מדבר בסמינר על האתיקה, ולאחר הקריאה של הסמינר, מצאתי אני עצמי את הפסקה הזו כחשובה ביותר בו:

"Everything in your analytical experience suggests that the notion of and finality of the good is problematic for you. Which good are you pursuing precisely as far as your passion is concerned? That question concerning our behavior is always on agenda. At every moment we need to know what our effective relationship is to the desire to do good, to the desire to cure. We have to deal with that as if it were something that is likely to lead us astray, and in many cases to do so instantly. I will even add that one might be paradoxical or trenchant and designate our desire as a non-desire to cure. Such a phrase is meaningful only insofar as it constitutes a warning against the common approaches to the good that offer themselves with a seeming naturalness, against the benevolent fraud of wanting-to-do-one's-best-for-the-subject".

[Jacques Lacan, "The Ethics of Psychoanalysis". p. 270]

ובתרגום שלי:

"כל מה שבניסיון האנליטי שלכם מציע שהרעיון של הסופיות של הטוב הינו בעייתי עבורכם. אחר איזה טוב אתם רודפים בדיוק, ככל שנוגע הדבר לתשוקתכם? שאלה זו הנוגעת להתנהגותנו הינה תמיד באג'נדה. בכל רגע עלינו לדעת מה הינו היחס האפקטיבי שלנו אל האיווי לעשות טוב, אל האיווי לרפא. עלינו להידרש לכך כאילו שזהו דבר שעלול להסיט אותנו, ובמקרים רבים לעשות כך מידי. אפילו אוסיף שיכול אדם להיות פרדוקסלי או חריף ולציין את האיווי שלנו באי-איווי לרפא. פסוק בזה

הוא בעל משמעות רק ככל שהוא מהווה הזהרה כנגד הגישות הרווחות אל הטוב המציעות עצמן עם טבעיות כוזבת, כנגד התרמית הנדיבה של רצון-לעשות-את-הטוב-ביותר-של האחד-עבור-הסובייקט".

אם כן, במקום עשיית הטוב, מה מציע לאקאן לאהבה? אחת מן ההתבטאויות שלו, היא אותה התבטאות אניגמטית, בסמינר 10, אותה נוסחה לכאורה, לפיה לאהוב פרושו לתת את מה שאין לך:

"For it is with this lack that he loves. It is not for nothing that for years I have been repeating to you that love is to give what one does not have. This is even the principle of the castration complex: in order to have the phallus, in order to be able to make use of it, it is necessary precisely not to be it."

ובתרגום שלי:

"שהרי זה עם החסר הזה שהוא אוהב. אין זה לחינם שבמשך שנים חזרתי בפניכם על כך שאהבה הינה לתת מה שאין לך. זהו אפילו העיקרון של תסביך הסירוס: על מנת שתהיה חזקה על הפאלוס, על מנת שאפשר יהיה לעשות בו שימוש, הכרחי בדיוק לא להיות הוא".

הנוסחה הזו הותירה אותי מבולבל זמן רב. היא הייתה גולמית, אטומה, לא מובנת ובלתי מעוכלת. עם חלוף הזמן וחיפוש התשובות התחברו כמה רסיסי הבנה זה לזה ועד כה לא עלה בידי אלא לנסח כמה דברים ביחס אליה ואלו הם:

הנוסחה הזו מניחה את המעבר מן הפאלוס הדמיוני (זה של האיווי של האם) אל הפאלוס הסימבולי. מאחר שעבור לאקאן תסביך הסירוס כרוך בהנחת החסר, כלומר במה שאין, אזי לתת את מה שאין לך, משמעו להניח את הסירוס שלך אצל האחר. [או להיות מוכן לקבל את הסירוס של האחר אצלך]. כלומר לאהוב עם מה שאין לך [ולחיות מוכן להיות נאהב עם מה שאין לה]. עבורי, באופן מאד סכמתי, העניין מתמצה בשלוש נקודות עקרוניות שמלוות אותי כבר כמה זמן:

1. איני יכול להניח אצל האחר האהוב את האחריות לאושר שלי.

2. אני לא יכול לצפות מהאחר האהוב שישלים את מה שחסר לי.

3. עלי להיות מוכן להשלים את מה שחסר לו על אף שאין לי את זה.

קינצוגי (Kintsugi), אמנות יפנית, אשר נקראת גם Kintsukuroi היא מעשה החיבור או התיקון של חרסים שבורים באמצעות הדבקתם עם חומר המכיל זהב, כסף או פלטינום. כפילוסופיה, אמנות זו נוהגת בשברים ובתיקונם כמשהו ששייך להיסטוריה של החפץ ולא כמשהו שיש להסוות אותו. זוהי פילוסופיה אשר ככל הנראה נשענת על הקונספט היפני שנקרא Wabi-sabi; זהו קונספט מסורתי של אסתטיקה יפנית המבוסס על קבלת הלא-מושלם והזמני. קונספט לפיו הלא-מושלם יפה. או לחילופין, יש יופי בחוסר המושלמות. האסתטיקה היפנית מעניקה ערך לסימני הבלאי והשימוש, ובעוד שבמערב חפץ שבור, בלוי או משומש יש להחליף בחדש, הרי שבמקרה הזה הסדקים והחריצים שנותרים לאחר התיקון וההדבקה מודגשים, ומהווים עדות לחייו וקורותיו של החפץ. התוצאה של האמנות הזו היא כלים, אשר ערכם, הן האסתטי והן הכספי, עולה על הכלי המקורי טרם שנשבר.

מה שאני מציע כעת הוא לחשוב על יחסי האהבה לפי המודל הזה. לטעמי הדבר נכון הן עבור האהבה כפי שהיא מופיעה בחיי היום-יום והן עבור יחסי ההעברה בתוך טיפול. מדי פעם בפעם היא נשברת או נסדקת וזקוקה לתיקון, אלא שבחברה המערבית, הפועלת לפי ההיגיון הקפיטליסטי, את מה שנשבר צריך לזרוק ותחתיו לקנות חדש. את מה שסדוק יש להחליף. את מה שבלוי יש להשליך. כאן, הזהב או הכסף, שמדביקים את השברים, ממלאים את החסר אבל לא מסווים את השבר. זהו תמרון מוצלח מאד, שהלכה למעשה משאיר את הכלי שלם אף על פי שברור שהוא איננו כזה. האם אפשרי שהפיסה המוזהבת או הכסופה הזו, שדואגת לחבר את חלקי החרס השבור, היא היא השייר (השארית) שמשלים את שאינו שלם? האם זהו אובייקט סיבת האיווי – a? ככזה הוא מחבר את הזוג המאוהב בלי שהזוג יודע על כך דבר. כלומר, אם היא מתאהבת בך כאובייקט קטן a, עליך להסכים להיות האובייקט הזה – פסולת, שייר דיזואלי, להסכים להיות אובייקט סיבת האיווי שלה, להסכים להיות חידה. להסכים לכך שהיא אוהבת אותך אבל גם לכך שלעולם לא תדע מדוע.

עכשיו, השאלה היא האם יש בכך משום הסדרה של יחסי האהבה, האם ניסחתי פרוטוקול 'כזה ראה וקדש' של האהבה. ובכן, כמובן שלא. כל מה שאמרתי הוא רק משהו על הפתרון החלקי שלי. מה עוד שלקורא הוא ודאי נשמע מאד אינטלקטואלי גם אם אני עצמי, כסובייקט, תופש אותו באופן אחר; כתובנה, או כמו וירוס שפלש לתוך התוכנה שלי ושכפל את עצמו בתוכה. ככלל, אני כופר בהסדרת יחסי האהבה. ומעבר לכך, יחסי אהבה מוסדרים חשודים בעיני מאד. אני חושב שזה החותר להסדרת

יחסי האהבה עלול למצוא את עצמו באותו המצב שבו נמצאתי אני כשקיבלתי הודעת דואר אלקטרוני מאחת מקופות החולים אשר בה נמנו הפרמטרים הדרושים על מנת להאריך טיפול פסיכותרפויטי אמבולטורי, קרי על מנת לקבל התחייבות תשלום של קופ"ח עבור הטיפול, מה שמכונה טופס 17, ואני מניח שרוב הקוראים יודעים על מה מדובר. הפרמטר שהדהים אותי יותר מכל היה הדרישה להישגים שיש לנסח בכתב ולשלוח לוועדה מיוחדת של קופ"ח על מנת שתאשר את הכיסוי הכספי להמשך טיפול. כלומר, מטופל אדם בשלושים פגישות, שאם הן מתקיימות אחת לשבוע הן מסתיימות תוך מעט יותר מחצי שנה, ועל מנת להמשיך את הטיפול נדרש המטפל לכתוב מה היו ההישגים בטיפול עד כה. הדרישה הזו להישגים היא האופן שבו קופ"ח מבקשת להסדיר את מערכת היחסים בין המטפל לבינה, או בין הטיפול לבין הכסף (שלה). ההסדרה הזו דורשת הוכחה (כתובה) להישגים. הישגים זה בדיוק ה"לעשות טוב" הזה עליו לאקאן מדבר, והציפיה שהמטפל יחתור להישגים בטיפול היא הציפיה לעשות טיפול טוב, או לחתור לעשיית טוב בטיפול. אלא שהטיפול לא עסוק בעשיית טוב. הטיפול עסוק במה שאתי. וכאן אני מבקש לסיים, בנקודה הזו שאליה הגעתי וממנה אחלץ רק עוד אמירה אחת. כמו הטיפול (האנליטי) שעליו פרויד כבר אמר שהוא שייך לפרופסיות של הבלתי אפשרי, כלומר שהוא כרוך בכישלון, בשבר, בסדקים, כך גם האהבה היא משהו שלא מסתדר. או במילים אחרות: משהו בלתי ניתן להסדרה. ככזו, האהבה שמשמעה לתת לאחר את מה שאין לך, למעשה לא קשורה בכלל לתכונות של האחר, היא לא תלויה בשום דבר ואין לה משענת; היא נשענת על כלום. היא מופיעה *ex nihilo* ומהווה כשלעצמה רק התרחשות אתית. או החלטה (אתית) ככל שהחלטה היא אקט. זאת אומרת שבמקום לדבר על הפוליטיקה של האהבה אנחנו מדברים על האהבה כעל אתיקה. וזו הנקודה הרחוקה ביותר שאליה הגעתי. האהבה מצויה בממד האתי.